

מראי מקומות - מגילה

ה.

אלא דס"ל דהרמ"א באמת מסתפק בנשים, אבל מה שציינו להגה"ה טעות הוא].

עוד כ' החזו"א (שם) דכיון דהדין עשרה אינו אלא משום פרסומי ניסא, א"כ אי"צ שיהא א' קורא וט' שומעין, ואפי' בי' קורין לעצמן חשיב קורין בעשרה.

ד. והא שבת זמנם הוא

ע' בחשק שלמה שהביא מה שהק' הטורי אבן, דלמא כוונתו לומר דכך תקנו אנשי כנה"ג מעיקרא, שיהי' זמנם ע"ש כשחל בשבת, והוי נפק"מ לענין נשים, דאם החיוב בע"ש הוא רק מדרבנן, א"כ י"ל דיכולות להוציא אנשים, אבל אם הוא מדברי קבלה, א"כ אין נשים, שחיונן מדרבנן, יכולים להוציא אנשים. וכן החשק שלמה שיש עוד נפק"מ, במי שנתגדל בשבת, דאם מעיקרא תקנו שזמנו הוא בע"ש, א"כ הי' קטן ויצא ע"י קריאה דין חינוך שלו, ואינו חייב בתורת גדול כלל. אבל אם חז"ל גזרו לקרות בע"ש, א"כ י"ל דכשנתגדל בשבת, חייב לקרות שוב בתורת גדול, ע"פ מש"כ הראשונים דלענין יחיד לא גזרו חז"ל שמא יעביירו, ולכן לא אסרו מילה בשבת. ע"ש מה שמפקפק בזה [דאולי עקרו קריאת מגילה בשבת בכלל, וגם י"ל שהוא נכלל בהגזרה דשאר אינשין], אבל כ' דיש ליישב קו' הטו"א בפשיטות, דגם אם נניח שכך תקנו מעיקרא, מ"מ משמע מדברי רב דהוי ע"ש זמנם לכל ענין, אף לקריאת יחיד, וא"כ לכאו' י"ל כן גם לענין תקנת הכפרים, שהיא ג"כ מאנשי כנה"ג.

ה. לא, לענין מקרא מגילה בעשרה

כלומר, לעולם צריך לקרות המגילה בעשרה בע"ש היכא שפורים חל בשבת. ולדינא, כ' המ"ב (תר"צ, ס"א) דכשמוקפין קורין המגילה בי"ד היכא שט"ו חל בשבת, צריכין לקבוע י' לקריאתו, וא"כ אין יכולין לברך על המגילה. ואף דזמן של פרסומי ניסא הוא, מ"מ הואיל ודחוי הוא מזמנו המיוחד לו לא הוציאוהו חכמים משאר שלא בזמנו (ולכאו' אזיל לשיטתו דלעיל, שהבאנו משעה"צ דאמרי' לא פלוג כל שהוא שלא בזמנו (עכ"פ בדעת רש"י), וא"כ ה"ה היכא דבני מוקפין קורין בי"ד). אבל החזו"א (או"ח קנ"ה, ב') חולק על המ"ב וס"ל דכיון דבכה"ג איכא פרסומי ניסא טובא, שהרי יום קריאה הוא לרוב העולם, וא"כ שפיר יכולין לקרות אף ביחיד (ולדבריו י"ל דאין שייך לא פלוג בזה, דאין שייך לקרות זה "שלא בזמנו", שהרי זמנו הוא לכל העולם, משא"כ ב"ג היכא די"ד חל בשבת, דסכ"ס הרי הוא שלא בזמנו. דהא אין שייך לומר דס"ל כהטו"א שהבאנו לעיל, דהא גם י"ד אסור בהספד ותענית להמוקפין, וא"כ לא הי' צריך לסברא דאיכא פרסומי ניסא טובא).

ו. קמ"ל דערב שבת זמנם הוא

הק' הצ"ח (ד), לפי מה שפרש"י דעיקר קו' הגמ' היא מהא דלא אמר "מקדימין לע"ש", א"כ איך תי' הגמ' הקו', הא שייך המשך בעמוד הבא

א. אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה

ולענין זמן סעודה היכא שחל פורים בשבת, ע' להלן.

ב. מגילה בזמנה קורין אותה אפי' ביחיד

פרש"י דשלא בזמנה היינו כגון בכפרים דמקדימין ליום הכניסה. והק' הר"ן (ג. בדפי הר"ף) דהא בזמן רב כבר בטל הדין דכפרים נכנסים וקורין ביום הכניסה, וא"כ במה נח' רב ור' אסי. ותי' דנחלקו בפורים שחל בשבת, האם צריך דוקא י' בשעת הקריאה או לא, וכ' שאכן ביאור זה מוכח בגמ'. (ולכאו' מסברא הי' שייך לומר דס"ל לרש"י דכשחל פורים בשבת לכ"ע אי"צ י', שהרי כ' רש"י הטעם דצריך י' הוא משום דבעינן פרסומי ניסא, ומשום שכל העולם אינן קורין עכשיו, משא"כ בזמנה, סגי בהא דכל העולם קורין עכשיו, וממילא יש כאן פרסומי ניסא. אבל כשחל בשבת, וכל העולם קורין בע"ש, ממילא י"ל דהסברא אינה שייכת, וכ"ע מודו דיכולין לקרות אף ביחיד. אבל לכאו' לא משמע כן בגמ', שהרי הגמ' הק' סתירה בדברי רב, דרב אמר שלא בזמנם צריך י', ובע"ש אמר דסגי ביחיד, ואם אמרי' דע"ש יש בו דין זמנם לכ"ע, א"כ אין ראי' כלל, אע"כ דגם בע"ש יש דין שלא בזמנה).

וכ' הפנ"י דמה שנקט רש"י דשלא בזמנה היינו כפרים, לאו דוקא, ונקט כן שהוא עיקר מלתא, דהיינו דמשום דין הכפרים תקנו כן [וכדאמרי' דהסברא לא שייכא בע"ש, כיון דהכל קוראים אז], אבל כיון דתקנו כן בכפרים אמרו כן בכל שלא בזמנה, וכן מבואר בשעה"צ (תר"צ, נ"ט) דהטעם הוא משום פלוג. [ובאמת יש לעי' לשי' הר"ן, דמשמע דכל המח' הוא דוקא לענין ע"ש, מהי הסברא לחלק בין בזמנה ובין שלא בזמנה. וע' טו"א דכ' דמה שצריך י' הוא משום דבלא י' יאמרו דסתם קורא הוא בכתבי הקודש, אבל בזמנו, דאיכא איסור הספד ותענית, ויש שאר מצוות, א"כ שפיר ניכר דעושה כן למצווה, ואיכא בזה פרסומי ניסא, ולכאו' יש לבאר כן בדעת הר"ן].

ג. שלא בזמנה בעשרה

כ' ההגהות אשרי להסתפק בהאי דינא דעשרה, האם צריך דוקא שיהו כולן בני מצוות, כמו כל הטעונון עשרה, או דלמא דכאן סגי אף בלאו בני מצוות, כיון דמשום פרסומי ניסא הוא. וע"ע במאירי דכ' להסתפק כן לענין נשים, הואיל וחיובן שוה לאיש לענין מקרא מגילה, האם מצטרפין למנין עשרה לענין מקרא מגילה או לא. וכ' דאי"ז דומה למאי דאמרי' דנשים מזמנות לעצמן אבל לא עם אנשים משום פריצות, דזהו רק במקום סעודה, שהוא מקום מזומן לפריצות, אבל במקרא מגילה אין שייך זה. ולדינא, כ' הרמ"א (או"ח תר"צ, י"ח) דיש להסתפק אם נשים מצטרפות, וכ' הפמ"ג דמשמע דקטנים ודאי אינם מצטרפים [אבל ע' בחזו"א (או"ח קנ"ה, ב') דהבין בדברי המג"א דס"ל דהרמ"א מסתפק דוקא לענין קטנים, שהרי הביא מהגהה"ה, ומשמע מדברי ההגה"ה דנשים ודאי מצטרפין כיון דחייבים. אבל בפמ"ג ולבושי שרד לא הבינו כן בדברי המג"א,

מראי מקומות - מגילה

ה. (המשך)

מהאבודרהם דעשרה בטבת שחל בשבת, דוחה בשבת, ואין מאחרין אותו.

ז. עשרה בטלנין שבבית הכנסת

פרש"י, עשרה בטלנין שבבית הכנסת, שבטלים ממלאכתן וניזונים משל צבור, כדי להיות מצויין בתפלה בבהכ"נ. וע' בחי' הר"ן (ג) בשם ר' אחא משבחא, דג' מהן דיינין, ושמש ב"ד, וגבאי צדקה שנים, וא' המחלק עמהם, וסופר, וחזן, ומלמד תינוקת, שהן יושבין כל היום בבהכ"נ, וכשהוא שעת התפלה מזומנים להתפלל. ומהירושלמי הביא דבטלנין היינו שאין עושין כלום, אלא עומדין בבהכ"נ להתפלל מהר בשעה הראוי' (ומשמע דהירושלמי חולק על ר' אחא בזה).

י. אמר קרא ולא יעבור

כ' הר"ן (ג. בדפי הר"ף), דאף לגבי העיירות אמרי' כן לענין שאין מאחרין לט"ו, ד"ולא יעבור" משמע דקאי נמי אזמן שלהן, דהיינו י"ד. עוד צידד לומר דולא יעבור קאי רק על ימים שהם אחר ט"ו, וכמו שהביא הגמ' לעיל (ב). קרא זה לענין קר' הגמ' דואימא שיתסר ושיבסר, ומה שלא אמרי' דמאחרין לט"ו [למשל אם חל י"ד להיות שבת, או גם לענין כפרים, אם חל פורים להיות ביום ד'], היינו משום דזמנו של זה דלא כזמנו של זה (ואע"פ דכשחל ט"ו להיות בשבת, אמרי' דמוקפין קורין בי"ד בע"ש, לכאן היינו משום דלא אפשר, דהא לדחותו ליום א', שהוא ט"ז, א"א).

יא. בש"א מביאים שלמים ואין סומכים עליהם

הק' הפני יהושע בביצה (יט), למה התירו ב"ש להביא שלמים ביו"ט, אם ע"י כן יבטל מצות סמיכה בפועל, ובכמה מקומות אמרי' דאסור להביא קרבן לכתחלה באופן שיהי' מבטל מצות סמיכה. ות"י ע"פ מש"כ תוס' בגיטין (כח), דמה דאמרי' דאין מביא קרבן לבטל מצות סמיכה, היינו משום שאינו ראוי לסמיכה, וצריך להיות עכ"פ ראוי לסמיכה. אבל כאן י"ל דשפיר חשיב ראוי לסמיכה, כיון דמדאורייתא סמיכה מותרת. וכ' דמוטב לבטל מצות סמיכה, דאם לא אמרי' הכי, נמצא דלא הי' ראוי להביא השלמי חגיגה ביום א', וכולהו שאר יומי תשלומין דראשון נינהו.

יב. ואין סומכים עליהם

הק' הטורי אבן בחגיגה (טז: ד"ה שהרי), למה אסרי לסמוך, הא אין שבות במקדש. ואפי' למ"ד דאסרי משום דס"ל דיכולים לסמוך מעיו"ט, סכ"ס אם לא סמך מעיו"ט, הרי הוא שבות דצריכי לעבודה, ולמה אסור. ות"י דלפי ב"ש דס"ל דאי"צ תיכף לסמיכה שחיטה, גם אי"צ סמיכה בעזרה, וא"כ, נמצא דהוי שבות מדינה במקדש, ואין היתר לעשות שבות מדינה במקדש. ועוד ת"י דלא כל השבותין שוין, דיש שבותין שגזרו עליהן אף במקדש, כמו חזרת ציר העליון, וסידור קנים של לחם הפנים.

לומר מקדימין לע"ש, ויהי' לאפוקי מרבי, ולמה קאמר ע"ש זמנם הוא. וע"ש שכ' לבאר דכוונת הגמ' לומר דרבי ס"ל דקריאת ע"ש הית' תקנה מאוחרת, אבל עיקר התקנה הית' לקרותה בשבת, ולכן כיון דאח"כ נדחו ממקומן, שוב נדחו גם ליום הכניסה. אבל רב חולק על רבי בזה, וס"ל דתקנה קדומה היתה לקרותה בע"ש, ולכן אמר דע"ש זמנם הוא, ולכן אין נדחין ליום הכניסה, דע"ש חשיב זמנם. וכ' דנפק"מ מזה לענין קריאה במקדש, לפי רבי, י"ל דאין שבות במקדש, וקורין אותו במקדש בפורים שחל להיות בשבת. אבל לפי רב, דעיקר התקנה מעיקרא הי' לקרותה בע"ש, א"כ אין שייך לומר דאין שבות במקדש, שהרי מעיקרא לא היתה תקנה לקרות המגילה בשבת.

ז. מקדימין ולא מאחרין

ודן הר"ן (ג. בדפי הר"ף), מהו בסעודת פורים, האם גם בזה אמרי' דמקדימין ולא מאחרין. ובכפרים אי"ז נוגע, שהרי בהם אמרי' דאין שמחה אלא בזמנה, אבל כשחל פורים בשבת, אי' בירושלמי דמאחרין ולא מקדימין, וביאר הר"ן, דהיינו דעושים הסעודה ביום א'. ומה שאין שייך לעשות הסעודה בשבת, אי' בירו' משום דבעינן סעודה התלויה בב"ד, ולא בסעודה התלויה בשמים. ומה שמאחרין ולא מקדימין, משום דעדיין לא הגיע זמן חיוביהו. ומאי דכתיב "ולא יעבור", כ' הר"ן דזהו רק לגבי הקריאה, ע"ש בראיתו. וכן פסק השו"ע (או"ח תרפ"ח, ו'), אבל ע' מ"ב שם (י"ח) שהביא מהמהר"ל חביב דס"ל דהבבלי חולק על הירו' וס"ל דהסעודה היא בשבת. וע"ע במאירי ש"י ג' בזה, דס"ל דכיון דמקדימין הקריאה, גם מקדימין הסעודה, וכ' דיש דס"ל כן אף בי"ד [דלא כהירו'], ויש שמודים דהיכא דחל י"ד בשבת דמאחרין ליום א', אבל עכ"פ כשחל ט"ו בשבת, מקדימין ליום ו' כיון דדחאו עד למחר עבר זמנה לכל העולם, וכ' דכן נראה ברור. ולגבי משלוח מנות, כ' המ"ב (שם) דדינו כמו הסעודה, כיון שצורך סעודה הוא [ולכאן זה תלוי בחקירת האחרונים אם זהו הפשט במשלו"מ או שהטעם הוא כדי להרבות רעות, ואכ"מ].

ח. ותשעה באב

כ' רש"י דה"ה י"ז בתמוז ועשרה בטבת מאחרין. וכ' החשק שלמה דלא הזכיר רש"י צום גדלי', משום דבלא"ה א"א להקדימו משום ר"ה, ולהקדימו לפני ר"ה לא הי' ניכר דהתענית משום צום גדלי' היא, ובאמת בלא"ה צום גדלי' נדחה [דבאמת נהרג בב' תשרי], וא"כ ודאי מאחרין אותו אם חל בשבת, דהא עיקר תקנתה היא להיות מאוחר. וע"ע בהג' מהרש"ם שהעיר על מש"כ רש"י עשרה בטבת, דבאמת אי"ז דבר מוסכם, שהרי הבית יוסף (או"ח תק"ט) הביא